

Johann Christoph Lindes

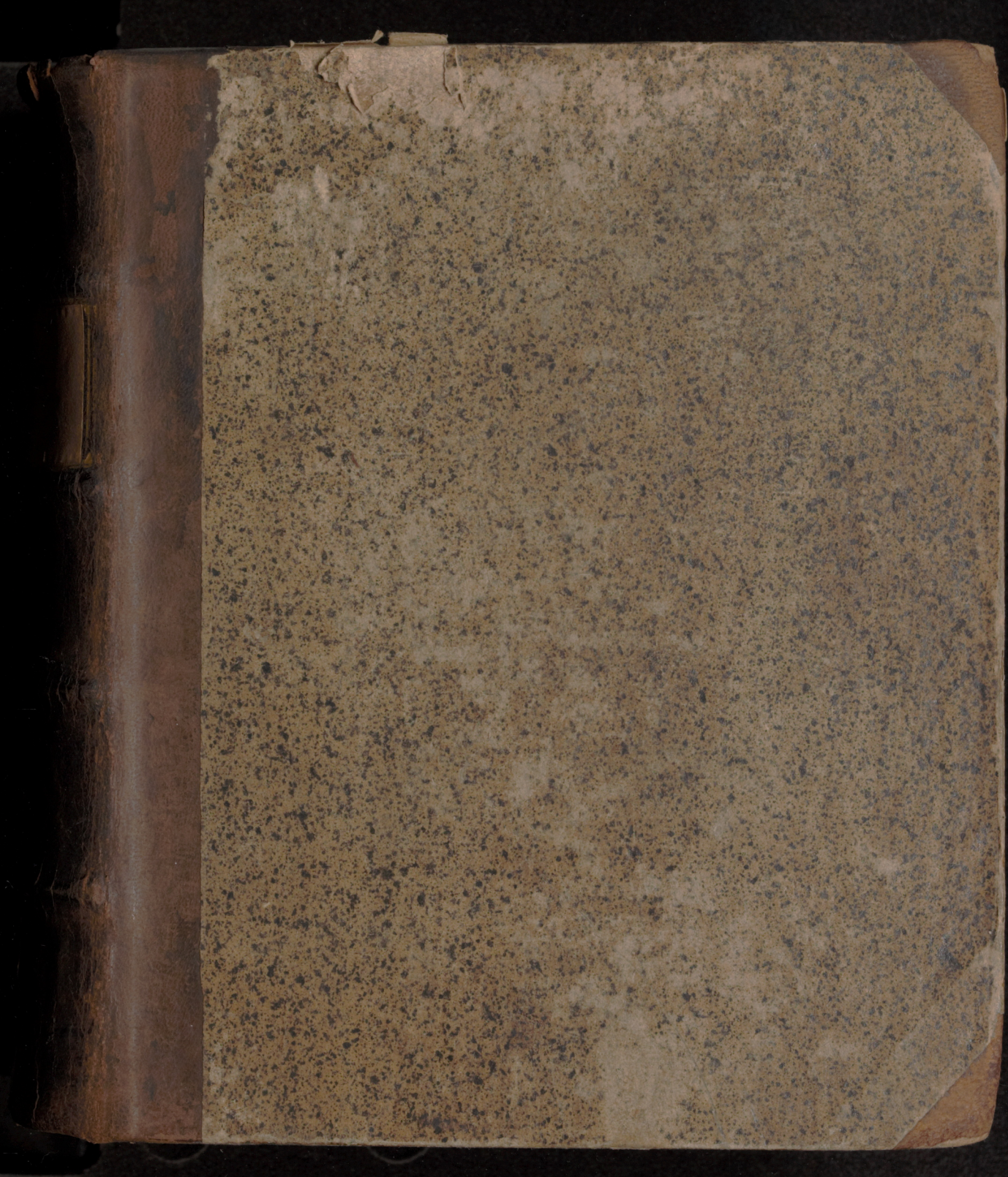
Modesta Hypothesis Ad Statum Integritatis Hominum Quondam Existentem : Ex Rationis Excitatae Principiis Demonstrandum

Gottingae: Schulzius, 1757

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn842363610>

Druck Freier Zugang

1298

a. B.
48. b. 8.

⁷²
Fa-1092 (#)

2.

3.

1.

4.

30.

5. 0.

29.

7. 28.

18.

8. 27.

35

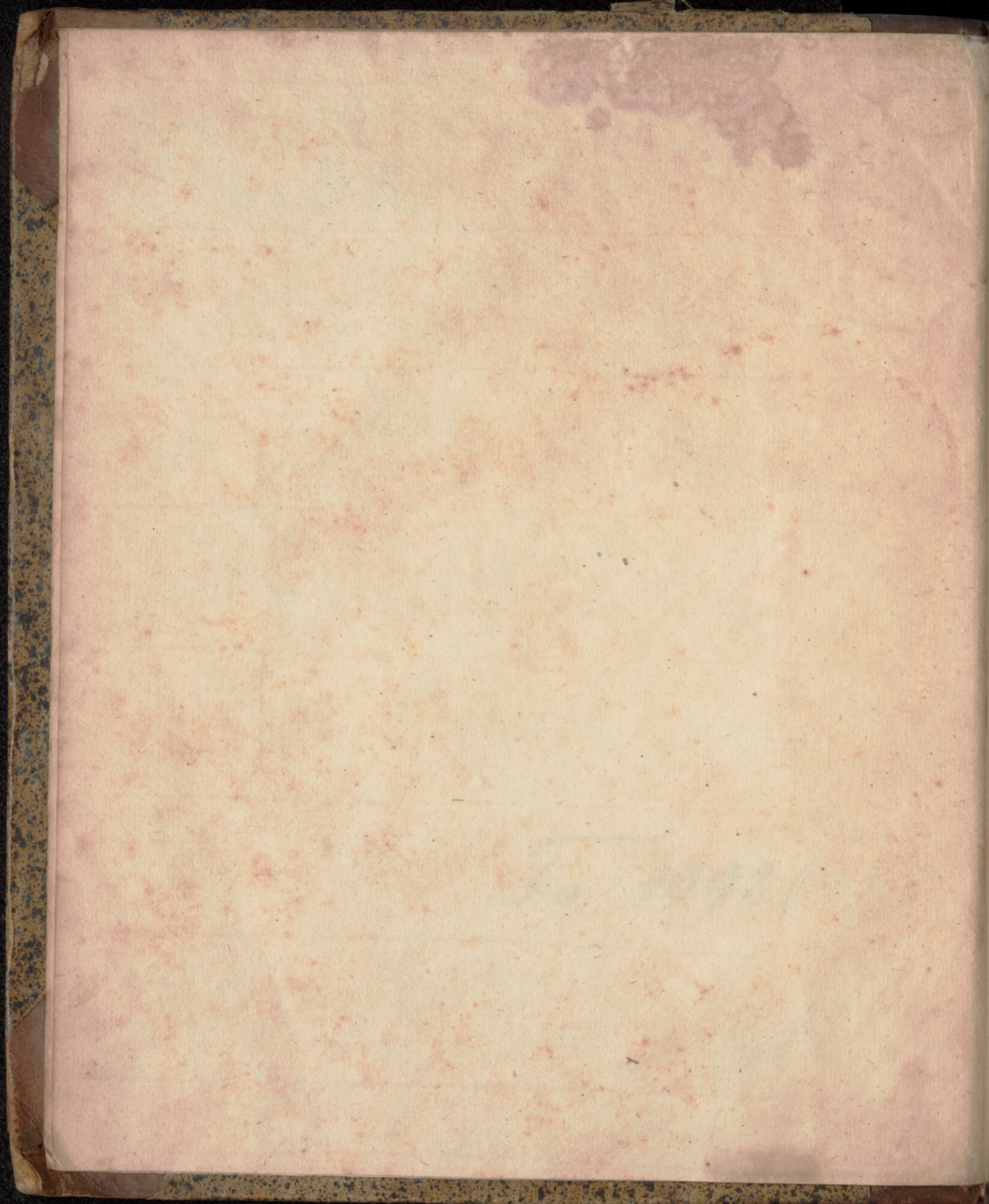
7. 7.

10.

11.

12.

13.

2.

3.

4.

30.

5.

29.

28.

18.

17.

35

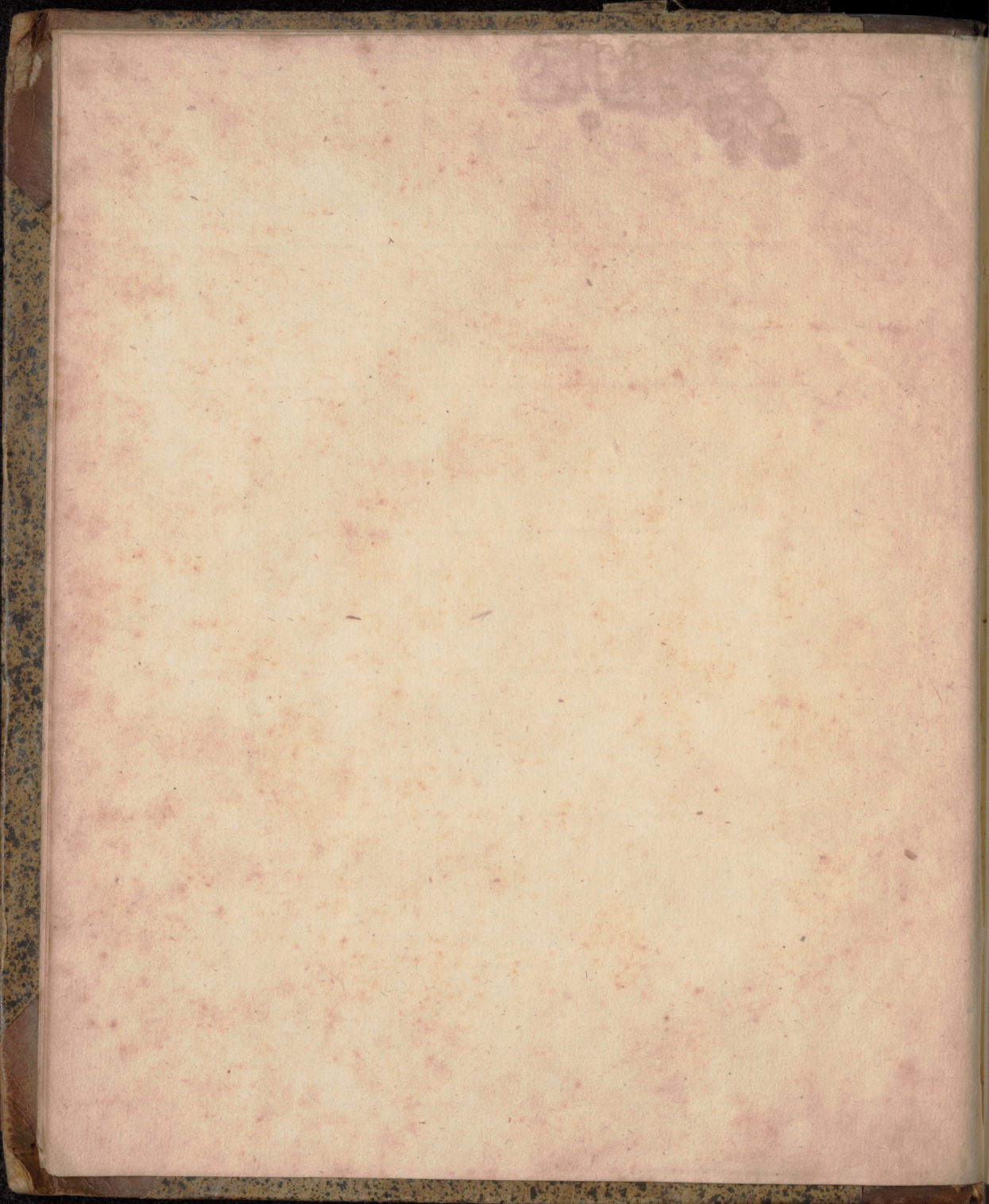
7.

0.

1.

2.

3.

2.

3.

4.

30.

5.

29.

8.

18.

7.

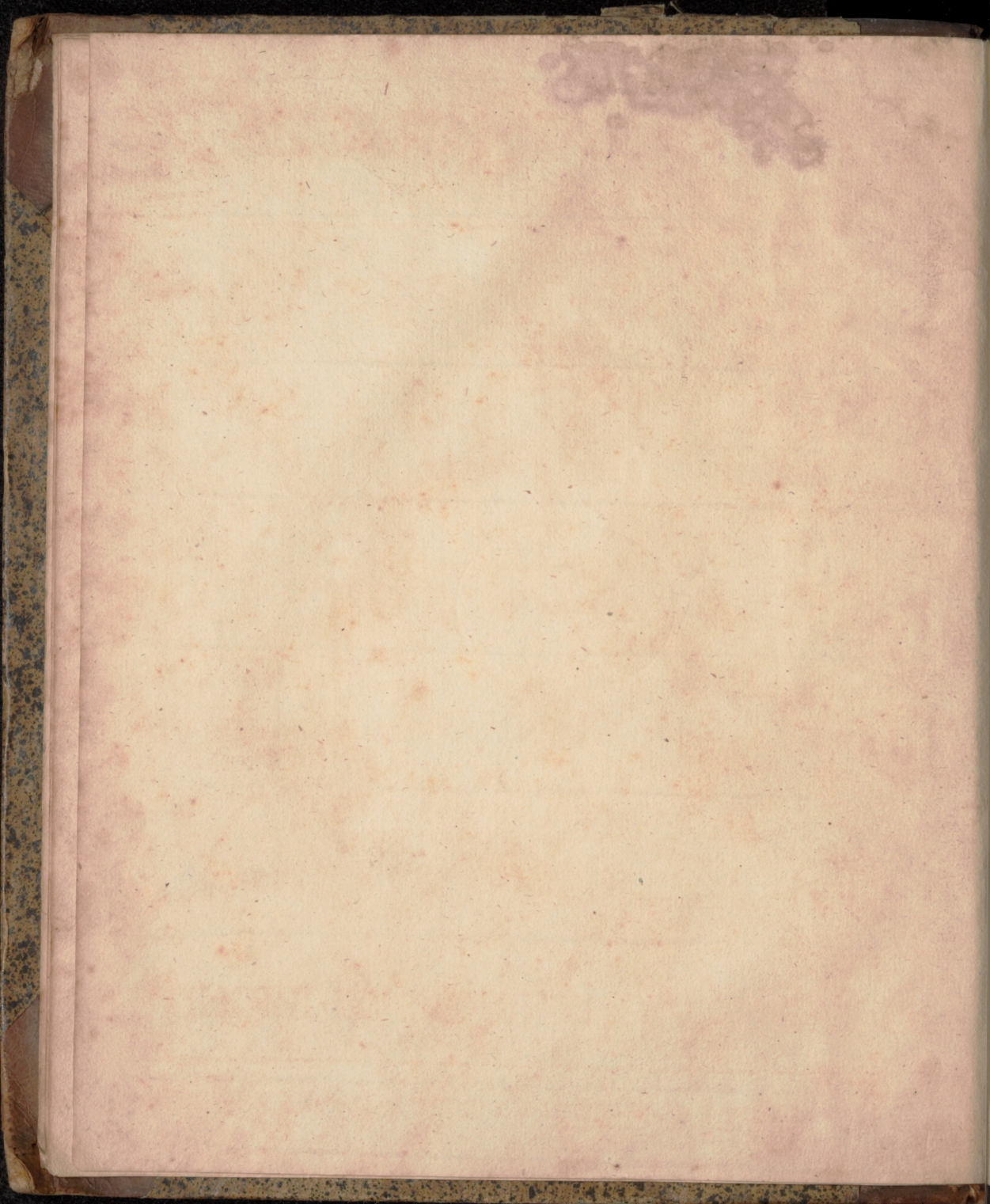
35

0.

2.

3.

MODESTA HYPOTHESIS
 AD
 STATVM INTEGRITATIS
 HOMINVM QVONDAM
 EXISTENTEM

EX
 RATIONIS EXCITATAE PRINCIPIIS
 DEMONSTRANDVM

AVCTORE
 IOANNE CHRISTOPHORO LINDES

LVCHOVIA LVNEBVRGICO
 SS. LL. C.

GOTTINGAE
 TYPIS I. C. L. SCHVLZII ACAD. TYPOGRAPHI.
 cl^o 1° cclvii.

2
 31.
 21.
 5. 30.
 6.
 29.
 7.
 28.
 8. 18.
 27. 35.
 9. 17.
 10.
 11.
 12.
 13.

MOBESIA HISTORIS
AD
STATVM INTEGRITATIS
HOMINVM QVODAM
EXISTENTEM

EX
RATIONIS EXCITATAE FRINGENS
DEMOSTRANDVM

IOHANNES CHRISTOPHORUS LINDES
PRAEFATVS

MDCCCLXXXV
GOTTINGEN
IN AEDIBVS MUSEI HISTORICO-NATVRAE

4.
V I R O
PLVRIMVM REVERENDO DOCTISSIMOQVE
DAVIDI PETRO LINDES

ECCLESIAE LVCHOVIENSIS ARCHIDIACONO

EIVSDEMQUE DIOECESEOS SENIORI

LONGE MERITISSIMO

P A T R I S V O

RELIGIOSO VENERATIONIS ET AMORIS CVLTV

AETERNVM SVSPICIENDO

STVDIORVM SVORVM ACADEMICORVM

IAM BIENNIVM

ΑΠΑΡΧΗΝ HANC

EA QVA DECET PIETATE AC OBSERVANTIA

SACRAM ESSE CVPIT

A V C T O R

2
31.

21.

5. 30.

6. 29.

7. 28.

8. 18.

27. 35

9. 17.

10. 6.

11.

12.

13.

V I R O

DAVIDI PETRO LINDES

ECCLIAE EVANGELICAE ARCHIDIAcono

LIBRARIUS

BOHEMIAE

LIBRARIUS

RELIGIOSO VITAE TIBICINAE

ABBEY

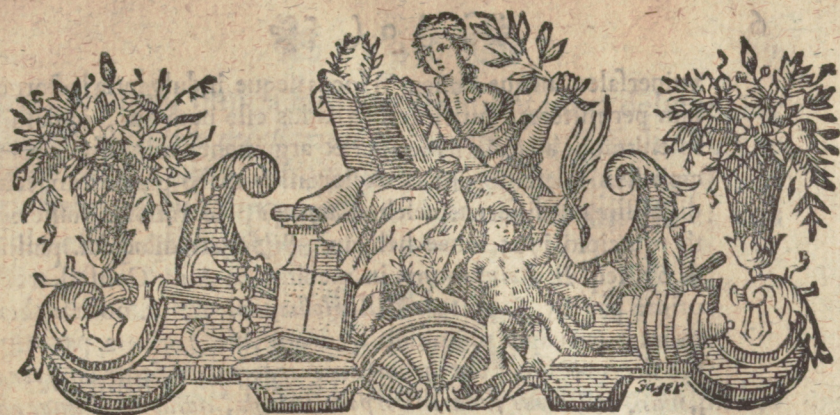
LIBRARIUS

LIBRARIUS

LIBRARIUS

LIBRARIUS

LIBRARIUS

§. I.

PRINCIP. QUODDAM VNIVERS.

Quum quicquid est, existentiae suae rationem sufficientem habere debeat (per princ. Ontol.) & ens quoddam rationale terrestre, vulgo *homo* dictum, existentia gaudeat (per princ. psychol. empiricae) sequitur, hominem quoque existentiae suae rationem sufficientem habere.

SCHOL. I.

Nullum, qui vel tantillo sensu vigeat, de *principio rationis sufficientis* aut *determinantis*, vt alii malunt, ambigere posse iure meritoque arbitramur. Sine illo enim mundus verus abit in fabulosum, & discrimen boni malique ne cogitari quidem potest. At non tamen, quod mirum nobis videtur, defuerunt, qui principium hoc non nisi caute & circumspecte adsumendam esse monuerunt. Quamquam contra hos vltiori a nobis comitari probatione posset principium hoc

2
31.
21.
30.
5.
6.
7.
28.
8. 18.
27. 35

9. 17.
10. 6.
11.
12.
13.

uniuersale; neque tamen id locus neque indulgentia lectorum iam permetteret; quare multo satius esse putamus, opposuisse eiusmodi aduersariis scripta & argumenta solidissima principii huius defensorum, & ex horum numero praesertim lectu dignissimam dissertat. celeb. *Carpouii*, de rationis sufficientis principio 1725. Ienae habitam, *Bilfingeri* dilucidat. philos. §. 67. seq. *B. Reinbeckium* in meditat. in Aug. Confess. tract. primo pag. 15. §. 12. 13. & Ill. *Hollmanni* philos. nostrae aetatis inter principes philosoph. primam part. I. cap. 2. pag. 487. ubi sic egregie: "*vix quemquam ergo porro futurum speramus, cui mens sana in corpore sano sit, quia illa, quae adhuc attulimus aequa mente ponderauit, qui absque ratione sufficiente nihil fieri aut fieri posse in dubium amplius sit vocaturus.*"

SCHOL. II.

Existentiae hominis veritatem ex metaphysicis lemmatis iure praesupponimus. Nitimur scilicet illo *Cartesii*: *cogito, ergo sum.* conf. eius princ. philosophiae pars I. §. 7. medit. 2. Ill. *Bilfingerus* in dilucid. philosophicis §. 239. S. V. *Walchius* in lexico philosophico p. 2049. seq.

§. II.

ENS INDEPENDENS ET CONTINGENS QUID?

Ratio sufficiens entis l. est in ente ipso l. in alio ab ipso ente diuerso. Prius audit in scholis philosophicis *ens per se, ens absolute independens*, posterius vero *ens contingens vel mutabile.* (per princ. ontol.)

§. III.

ENS ABSOLVTE NECESSARIUM QUID?

Illud ens independens quod, facto regressu, rationem sufficientem omnium entium in se vltimato continet,

net, siue cui omnia entia existentiam suam debent, *ens* dicitur *absolute necessarium*; qua voce artificiali tale ens insignitur, quod numquam non existit, quodque non existere ne quidem potest. Sponte ex his fluit; ens tale esse perfectissimum.

§. IV.

MUNDVS QVIV?

Mundus est series (complexus) rerum mutabilium omnium tam simultanearum quam successuarum inter se connexarum.

CONSECT.

Quidquid ergo mutabile est, mundo adnumerandum.

SCHOL.

Qualis hic *mundus* intelligatur quum variae rerum notiones hoc nomine indigentur, ex definitione ipsa perspici factis potest. Caeterum quas experta est haec definitio obiectiones abunde solideque refutatas inuenies in S. V. Io. Ernesti *Schuberti* theologi aequae philosophi Celebratissimi institut. metaphysicis parte 3 cap. 1. p. 393. seq. conf. etiam Celeb. *Carppinius* in respons. ad quaestionem 130. §. 134. seq.

§. V.

EST CONTINGENS.

Quicquid contingens est, non est absolute necessarium (per princ. contrad) & per consequentiam non continere potest rationem sufficientem entis in se ultimo. (per §. 3.) Iam vero mundus est contingens (per definit. mundi & princ. metaphys.) Ergo mundus non in se habet rationem sufficientem hominis ultimo.

SCHOL.

2

31.

21.

5. 0.

6. 29.

7.

8.

8.

27.

35

9. 7.

10.

11.

12.

13.

SCHOL.

Breuitatis causa omni, ut nobis videtur, iure ex metaphysica *contingentiam mundi* tamquam veritatem omni exceptione liberam supponimus. Metaphysici nostri labori huic dudum iam se accinxerunt satisque illum feliciter superarunt, ut nostra aetate nullus nisi leuioris ingenii aut Edelmannianae impudentiae homo contingentiam mundi negare amplius possit. Conf. hac de re praefertim dissert. solida eruditione elaborata *Io. Ernesti Schuberti* Ienae habita, cuius epitomen nobis exhibent eiusdem institut. metaphysicae parte 4. cap. I. pag. 517. III. *Bilfingeri* dilucid. philosophicae cap. 4. §. 156. *Io. Dan. Mülleri* peculiaris demonstrat. de composit. corpor. ex entibus simplicibus. Sect. III.

§. VI.

HOMO EST CONTINGENS.

Quum omne mutabile mundo adnumerandum (per consec. §. 4.) homo vero mutabilis siue contingens sit, satis liquet; hominem partem mundi constituere & sic possibilitatis suae complementum alteri debere enti extramundano, siue quod idem est, hominem a Deo creatum esse.

SCHOL. I.

Contingentia hominis sic euinci potest: si homo quis, qui existens iam gaudet, unquam non existit, nullo modo repugnat essentiae hominis etiam non-existere. Iam quotidianam habemus testem experientiam, quosdam homines olim non existisse & alios, haecenus qui non existierunt, existuros quondam esse: Ergo essentiae humanae non contrariatur etiam non-existere. Ens vero absolute necessarium ne potest quidem non existere (per §. 3.). Ergo homo non est ens absolute necessarium, hinc mutabilis, siue contingens.

SCHOL. II.

SCHOL. II.

Ne velim offendat quempiam, quod supra asserui, creati & possibilitatis suae complementum accipere eandem esse actionem. Superstruo conceptum hunc definitioni existentiae Ill. L. B. a *Wolf* cuius hac de re conferatur philos. prima pag. 150. & ontol. lat. pag. 143. quae si in saluo est, quod ex defectu refutationis victricis adhuc dum opinor, non perspicio quo iure vituperari possit noster creationem concipiendi modus; quamvis non diffiteor, creationem etiam definiri satis apte posse "*per largiri non existentibus existentiam*," secundum expressionem biblicam, quae legitur in Epist. Pauli ad Rom. IV. 17. *καλεντα μη ωντα ως ωντα*. Ambigua vero & paene absurda est definitio apud multos adhuc usitata quod creatio scilicet sit: productio substantiae *ex nihilo*, de qua conf. eruditissima dissert. S. V. *Feuerlini*, Viri, mea quidem elogia supergressi, de axiomate: *ex nihilo nihil fieri* Altorfiae ventilata.

§. VII.

ACTIO QUID?

Actio est ratio sufficiens mutationis. Per mutationem vero intelligimus id, quod efficit, ut res aliqua nunc aliter concipiatur, quam antea concipiebatur (per metaph.)

§. VIII.

SUPPONIT SEMPER FINEM QVEMDAM.

Omnis entis intelligentis actiones supponunt finem quemdam, cur illas potius susceperit quam non susceperit (per canon. metaph.) Finem vero dicimus id, quod causa efficiens per actionem suam obtinere intendit (per metaph.)

SCHOL.

Forfan aliquis contra canonem superiorem metaphysicum exciperet, causam efficientem intelligentem actiones suscipere posse *sine* fine quodam obtinendo. Exempla quae ad hoc

stabiliendum sexcenties recoquuntur, odiosa iam nimis sunt & decantari hic non merentur; multo erit rei conuenientius, acclamasse eiusmodi hominibus tritum illud fereque prouerbiale: *ex negatione cognitionis rei non sequitur negatio eius existentiae*. Confitendum omnino est, suscipere homines interdum & quotidie actiones de quibus saepe nullam, saepius non promptam aut subitanam reddere possunt rationem, sed quis adeo pruritu iudicandi laboraret, vt huiusmodi actiones omni fine destitutas esse, adfereret. Et si etiam inter *Aristotelem & Leibnitium* viam hac in re mediam sectaremur, & quasdam actiones cum fine, quasdam absque fine suscipi affirmaremus: nullus tamen medioeris tantum ingenii homo negare vnquam audebit, actiones praemeditatas & adaequata-mentis trutina examinatas semper comites habere fines, ob quos potius susceptae, quam non susceptae sunt.

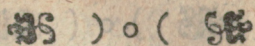
§. IX.

ACTIONS DEI SUPPONUNT FINES.

Quum omne ens intelligens secundum fines agat (per §. 8.) & Deus ens sit perfectissimum (per §. 3.) illud vero necessario intelligens esse debeat, quia alioquin non esset ens perfectissimum, oppido patet, Deum numquam agere, vbi non per actiones suas finem quemdam intendat.

SCHOL.

Quamquam haec veritas adeo euidens sit, vt omni exceptione maior censi iure possit: non tamen nulli, quibus neque eruditio neque fama deest, fines diuinos plane negare ausi sunt. Hos inter eminent *Magnus Cartesius, Robert, Boyle & Petr. Poiretus*, qui posterior in suis cogitationibus de Deo arbitratus est, Deum non habuisse ante productionem mundi omnia, quae habere potuisset, si per creationem mundi finem obtinere voluisset, sed plane immemor fuisse videtur, esse illud, quod Deus per creationem obtinere voluit aliquid ab essentia & affectionibus eius diuersum. Arguit porro, Deum, si fines haberet, ab illis in agendo dependere,

re, quia actiones eius rationem suam haberent, in finibus & per consequentiam in rebus a Deo diuersis. Sed recte re- gesserunt nostrates: rationem sufficientem actionum Dei non in finibus, sed in cogitatione & repraesentatione finium con- tineri.

§. X.

CREATIO MVNDI EST ACTIO.

Mundus nondum creatus & hinc mere possibi- libus adhuc adnumerandus, aliter concipitur ac mun- dus creatus, hinc apparet, creationem mundi muta- tionem produxisse. Quum vero id, quod ratio suffi- ciens mutationis est, actio audit (per § 7.), sequitur, creationem actionem esse, & quia actio Dei est & ille ens intelligens (per §. 8. 9.) necessario per illam finem quemdam intendi debuisse.

§. XI.

MANIFESTAT. PERFECTIONVM ENTIS QVID?

Ens intelligens perfectiones suas manifestare tunc dicitur, si extra se actiones suscipit ex quibus perfectio- nes eius cognosci possunt.

SCHOL.

Haec thesis nulla indiget probatione, exemplo illam illu- strasse abunde sufficiet. Hominem doctum tunc manifestasse dicimus eruditionem suam, si vel librum solida eruditione elaboratum cum orbe erudito communicat, vel quocunque alio modo ostendit, se intellectum suum scientiis ac instru- mentis ad illas, linguis scilicet emendasse. Si vero neque rei- publicae eruditae digna doctrinae suae specimina tradidit, ne- que eidem testimoniis aliorum fide dignorum persuadere de sua potest eruditione; absurdum sane esset si talis homo or- bis eruditi adplausum postulare tamen vellet.

2
31.
21.
30.
5.
6. 29.
7. 8.
18.
8. 27.
35
9. 7.
10.
11.
12.
13.

§. XII.

FINIS CREATIONIS MVNDI QVIS?

Finis creationis mundi est manifestatio perfectionum diuinarum.

SCHOL. I.

Occasionem iam nanciscimur oblatam illorum sententiam examinandi, qui finem creationis duplicem esse statuunt illumque in *primarium* & *secundarium* dispescere solent. Felicitatem rerum creatarum vehementer vrgent illamque scopum creationis secundarium esse acriter propugnant. Sed obseruandum probe est; omnes Dei fines vel ad se ipsum & sic *subjectiue* vel ad alias res extra Deum respicientes & sic *objectiue* concipi posse. Quum nunc vero in creatione rerum extra Deum positarum certus iam finis, manifestatio nimirum proprietatum diuinarum, prout inter omnes conuenit, necessario existat, & felicitas substantiarum creatarum fini huic tamquam medium inseruiat, nullum vero ens in vno eodemque respectu simul finis esse potest & medium; satis superque elucet, finem Dei in productione aliorum extra se entium non esse posse entium horum felicitatem sed potius proprietatum siue perfectionum suarum manifestationem. Quibus diuisionem finium, qua actiones spirituum finitorum distinguuntur, ad Deum adplicare placet: possunt rerum creatarum felicitatem *finem* creationis mundi *intermedium* appellare.

SCHOL. II.

Si manifestatio proprietatum diuinarum scopus creationis mundi appellatur, illud sibi nihil vult aliud, quam *Deum mundo eam ob causam existentiam largitum esse, ut perfectiones suas infinitas creaturis reuelaret*. Quum vero omnes creaturae in *rationales* & *irracionales* dispescuntur & rationales tantum capaces sunt ad fini huic diuino satisfaciendum, quia illae eo tantum gaudent, quod ad cognitionem Dei necessario requiritur, euidenter perspicitur, quomodo locutiones praecipue biblicae, vbi entia irrationalia gloriam Dei manifestare feruntur, interpretandae sint. Entia videlicet irratio-

tio-

tionalia eatenus gloriam Dei manifestare commodè dici possunt, quatenus entibus rationalibus occasionem & ansam subministrant Deum cognoscendi eiusque laudes celebrandi. Ingressiuntur eiusmodi loquendi formulae figuram rhetoricam, *profopoiiam* dictam, ubi rebus irrationalibus praedicatum tribuitur, quod proprie non nisi subiecto intelligenti convenit. Possunt etiam secundum aliam figuram *metonymiam* scilicet explicari. Vid *Glassius* in philolog. sacra Lib. 5. tract. I. cap. 10. seq. conf. etiam *Io. Iac. Rambachii* herm. sacra lib. 3. §. 3. seq.

§. XIII.

GLORIA ENTIS QUID?

Cum manifestatione perfectionum entis arctissimo vinculo cohaeret gloria ipsius. Gloria enim entis consistit in cognitione quam alia habent entia de ipsius perfectionibus. Alioquin etiam satis recte finitur, per complexum omnium perfectionum.

SCHOL.

Quaestio moveri posset, an etiam cognitio proprietatum diuinarum verbis aut signis exprimi debeat. Si absque subsidio saerarum paginarum, quae aperte id iubent, decidenda esset quaestio; haud illam affirmare auderem. Dei enim, prout entis immutabilis, beatitudo, neque augeri neque minui potest. At creaturas tamen ad illustrationem gloriae diuinae signis significatam quam maxime obligatas esse, nemo non videt. Sunt enim signa, ut exempli gratia organa loquelae, media, quibus animi nostri cogitationes & erga Deum venerationem significare possumus. His vero mediis multi ad cognitionem Dei adspirare queunt. Quum vero tali modo finis creationis promoueri possit, & quisque ad illum obligatus sit, facile confici potest, entia intelligentia ad cognitionem Dei verbis aut signis exprimendam, magna teneri obligatione.

2
31.
21.
30.
5.
6. 29.
7. 8.
18.
8. 27.
35
9. 7.
10.
11.
12.
13.

§. XIV.

FINIS CREATIONIS HOMINVM QVIS?

Quum omne mutabile mundo adnumerandum (per consecr. §. 4.) & tellus nostra mutabilis sit, mundi vero creationis finis in manifestatione gloriae diuinae consistat (per §. 12. 13.) manifeste sequitur, telluris nostrae creatae finem esse gloriam Dei vel perfectionum diuinarum manifestationem. Quoniam vero ad huic scopo diuino satisfaciendum necessario entia requiruntur intelligentia (per §. 12) homo vero inter entia, quae telluri adstricta sunt, vnicus est ratione praeditus, oppido liquet, homines a summo rerum auctore productos esse, vt ipsos de infinitis suis proprietatibus edoceat atque digne instruat.

SCHOL.

Demonstratione mutabilitatis telluris nostrae sine metu subterfugii reos nos faciendi superfedere possumus; quum nemo adeo a sana ratione relictus nobis videatur, vt contrarium adferre vilo modo audeat. Ne dicam systema Copernicanum de motu terrae communissime iam receptum omnia plane tollere & proscribere dubia adeoque veritatem stabilire, vt nihil cum aliquali veritatis specie opponi porro possit. Quae circa adfertur: *hominem in tellure vnicum esse ens rationale* produci possent instantiae, eneruare ac refutare deinceps aduitemur.

§. XV.

QVOMODO IS OBTINEATUR.

Iam his praemissis, tractatio nostra in quaestionem abit: quo modo quaque ratione hic creationis telluris nostrae finis obtineatur; quae quidem quaestio quum propositum nostrum multa ex parte concernat; lectores nostros ad eius solutionem beneuole attendant amice rogamus.

§. XVI.

§. XVI.

TRIPLEX MODVS POSSIBILIS EST.

Si hominis creatio manifestationem gloriae diuinae pro scopo habet (per §. 14.) triplex tantum modus concipi potest, quo huic summi creatoris fini satisfieri possit, aut:

- a) homini innata sit necesse est tanta perspicua Dei idea, vt mediante hac, sufficienter cognoscere possit infinitas Dei affectiones, aut sin minus;
- b) Deus per miraculum homini se reuelare vnique debet, vi cuius ipsum eiusque proprietates cognoscere possit; aut si neutrum;
- c) Natura hominis ita comparata esse debet, vt facultatem seu potentiam habeat viribus suis naturalibus, id est mediante sana ratiocinatione & contemplatione rerum creaturarum ad infinitarum creatoris sui perfectionum cognitionem adspirandi.

§. XVII.

MODVS I. NON EXISTIT.

De innata Dei idea diuersae variorum stant sententiae. Sunt, qui illam plane reiiciunt. Alii diuersimode illam definiunt. Nonnulli per eam sibi volunt eiusmodi hominis cognitionem, quae ipsum per naturam suam determinaret, vt de existentia Dei eiusque attributis edoctus & persuasus sit, ita, vt haec notio Dei insita attributum hominis iure meritoque appellari possit & debeat. Multi illam sic interpretantur scriptores antiquitatis gentilis, & saepius, idque suo quidem iure, vniuersalem omnium gentium consensum de existentia Dei appellant, quem titulum omnino mereretur si re vera existeret. Sed eius falsitatem suo iam tempore agnouit Cicero, qui in libro de natura Deorum primo, cap. 23. *Cottam* contra *Velleium* sic disputantem in-

2
31.

21.

5. 30.

6. 29.

7. 8.

8. 18.

8. 27. 35

9. 7.

10.

11.

12.

13.

inducit: "quod omnium gentium generumque hominibus ita
 "videretur, id satis magnum argumentum dixisse, cur esse
 "Deos confiteremur, quod cum leue per se tum etiam fal-
 "sum est." Demonstratum hoc est vberius a multis &
 praecipue a celebratissimo Angliae theologo *Gastrellio*
 in tractatu de *necessitudine & certitudine religionis*, quem
 in compendium redactum leges apud *Gilbert. Burnetum*
 in epitome sermonum sacrorum a *Roberto Boyle* habito-
 rum part. I. pag. 335. seq. Nulli negamus existentiam
 notionis cuiusdam Dei insitae, sed qualem illam expli-
 cant Carthesiani quidam non accipimus. Si enim per
 essentiam suam ad illam determinaretur homo eiusque
 sic attributum esset, nullus illa destitutus viuere posset.
 Contrarium vero docent gentiles, qui, quum πολυθεϊσ-
 μου fouent, falsam Dei notitiam sibi insitam esse tali
 modo excusatione uti possent. Fuerunt etiam homi-
 nes, qui multum temporis inter feras vixerunt, apud
 quos, quum capti sunt, nulla cognitionis entis supre-
 mi sibi insitae vestigia reperiri potuerunt. Ex aliorum
 sententia notitia haec Dei insita definitur, per cognitio-
 nem, quae consistit in principiis connatis, quorum ope
 homo creationis opera considerans, ratiocinando, De-
 um eiusque attributa cognoscere potest, & huic sen-
 tentiae patrocinati quondam sunt viri immortales & a-
 cademiae Ienensis lumina *B. Musaeus* & *B. Buddeus*: prior
 in introduct. in theolog. cap. 2. §. 19. posterior in tract.
 de atheismo & superstit. atque hanc explicationem eti-
 am nos ambabus amplectimur; qui vero diuisionis no-
 strae modum tertium constituit deinceps suo loco per-
 tractabitur. Quoniam autem primus hic modus expe-
 rientiae contrarius aperte reperitur, & salua Dei sa-
 pientia

pietia iustitiaque (quia scilicet male cum iustitia Dei concordaret hunc habere summi numinis adaequatam cognitionem, hunc vero minus; & sapientiae sanctitatisque Dei non consentaneus esset cultus adeo coactus, qui vero ex adserta existentia ideae Dei adaequatae innatae flueret) non adseri potest, consequitur, illum non existere.

§. XVIII.

SECUNDVS MODVS QVIS?

Secundus modus is est: vt Deus mediante miraculo, id est reuelatione, hominibus se manifestasset. Reuelatio vero in genere est *communicatio alicuius rei, cuius cognitionis ratio immediate in Deo continetur.*

SCHOL.

Ex theologia naturali constat, reuelationem diuidi in *naturalem & supernaturalem*. Nobis hic de posteriori sermonem esse nemo non videt. Reuelatio enim *naturalis* sola facultate Deum ratiocinando cognoscendi absoluitur. Reuelatio vero *supernaturalis*, qua cum nobis in hoc §. res est, quodcunque dicitur miraculum, quod perpetrat Deus ad nobis aliquid manifestandum: quod vario modo fieri potest, vt per apparitionem entium extra nos positorum aliasque in nullo commercio nobiscum viuentium, per ecstasin, & quae sunt huius generis plura, quae in scholis theologicis audiri solent & debent.

§. XIX.

REVELAT. EST MIRACVLVM.

Quicquid rationem suam sufficientem immediate in Deo habet, illam habet in ente extramundano & viribus naturalibus obtineri nequit. Illud vero, quod supra vires naturales est quum miraculum audiat, inter omnes conueniet: reuelationem *strictè sumtam* miraculum esse.

§. XX.

QVAENAM MEDIA ELIGAT DEVS AD FINES OBTINENDOS.

Theologia naturalis docet, Deum ad finem suum
C obtinen-

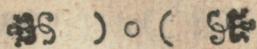
2
31.
21.
30.
5.
6. 29.
7. 8.
18.
8. 27. 35
9. 7.
10.
11.
12.
13.

obtinendum media semper eligere optima. Nunc vero media naturalia potiora sunt miraculis, si vnum idemque mediis etiam naturalibus obtineri potest; ergo Deus media supernaturalia id est miracula semper postponit naturalibus.

SCHOL.

Duabus indigere videtur adsertum hoc illustrationibus:

1. scilicet media naturalia potiora esse supernaturalibus,
 2. hominem sine reuelationis, scilicet supernaturalis, concursu ad cognitionem perfectionum diuinarum peruenire aliquo modo posse. Posterioris adserti probationem praemittamus, vt prioris lucidius appareat. Conuicti sumus a posteriore, vt aiunt, quosdam homines sine reuelatione de existentia supremi cuiusdam numinis persuasos esse. Liceat nobis existentiam reuelationis scriptae, ne ordinem turbemus, hic subsumere. Num non ante id temporis exoptatum momentum, quo sacrae scripturae *Φωσφορος* ille splendescere incepit, homines exstiterunt, quibus de Deo eiusque qualitate, quamuis non ad salutem aeternam sufficiens, cognitio fuit? aut si hoc etiam lumen rationis supergreditur, nullus tamen negare vllō modo potest, nostris adhuc diebus innumerabiles fere esse gentes, ad quarum aures reuelationis fama nondum peruenit & in quarum numero multi tamen sunt, qui egregia de Deo eiusque perfectionibus cognitione instructi sunt, quamuis haec cognitio valde adhuc sit limitata & cum illa, quam nobis sacrae scripturae *αληθινον* hoc *Φως* subministrat, nullo modo comparari possit. Quod si vero hoc extra dubium est, simul conficitur membri prioris veritas. Omni enim iure sic argumentari licet: Deus hanc vel illam rem mediis naturalibus aut potest obtinere, aut non potest, si posterius est, perpetret necesse est miraculum; si vero prius, nulla est ratio cur non mediis naturalibus vtatur & quare viae propiori praeferat multo remotiorem. Quum vero Deus sine ratione agere nequit (p. §. 8.) sequitur, Deum in collisione mediorum naturalium & supernaturalium post habere semper supernaturalia naturalibus,

§. XXI.

TERTIVS MODVS QVIS?

Tertius modus fini creationis satisfaciendi, cuius iam §. 17. aliqualis facta est mentio, eo absolvitur, vt habeat homo potentiam seu facultatem naturalem, aut vires propinquas, *in sensu theologico sumtas*, Deum eiusque perfectiones mediante consideratione & contemplatione rerum creatarum cognoscendi (§. 17.) conf. quae de his pro more suo erudite & perspicue disputat S.V. Schubertus in introd. in theolog. reuelat. cap. I. §. 4.

§. XXII.

EXISTIT.

Quum finis creationis hominis necessario obtineri debeat (§. 8.) & triplex tantum modus fini huic satisfaciendi possibilis sit (§. 16.) huiusque diuisionis modus neque primus neque secundus existat (§. 17-20.) satis patet modum tertium existere necessum esse.

SCHOL.

Tertium hunc modum re vera etiam existere experientia simul testatur. Intueamur quaeſo nosmet ipsos & corporis nostri admirabilem fabricam. Oculi vident innumerabilia sane obiecta summa attentione aequae ac admiratione dignissima. Audiunt aures suauissimos volucrum concentus, mirandam hominis vocem articulata, tremendum brutorum mugitum, quo loquelae instar vtuntur. Gustus percipit salutarem vegetabilium saporem, aquas salutaris & mineralium, quae quasi natura nobis inuidiose abscondisse videtur, vim & effectum; quae quidem contemplationes hominem ad cognitionem praestantiae creatoris omnium harum rerum ducere possunt & fere attrahunt, ita, vt ratiocinando omnipotentiam, sapientiam, & vt cathedrae theologicae loquuntur attributa Dei *ἀνεργητικὰ* cognoscere satis possit.

Pace lectorum de hoc Deum cognoscendi modo sententiam Paullinam in Rom. I. 19. 20. obuiam, hic inferemus, quia supra a nobis disputata egregie illustrare & corroborare videtur;

C 2

verba

- 2
- 31.
- 21.
- 30.
- 5.
- 6. 29.
- 7. 8.
- 18.
- 8. 27.
- 35
- 9. 7.
- 10.
- 11.
- 12.
- 13.

verba ipsa haec sunt: αποκαλυπτεται γαρ οργη Θεου απ ερα-
 ,,νε επι πασαν ασεβειαν και αδικιαν ανθρωπων, των την αλη-
 ,,θειαν εν αδικια κατεχοντων. Διο τι το γνωσοντες Θεου Φανε-
 ,,ρον εσιν εν αυτοις ο γαρ Θεος αυτοις εφανερωσα. Τα γαρ α-
 ,,ρατα αυτε αποκτισεως κοσμου τοις ποιημασι νοεμενα και δοξα-
 ,,ται η τε αιδιος αυτε δυναμις και θειοτης εις το ειναι αυτες
 ,,αναπολογητες. Διετι γνοντες τον Θεον εχως Θεον εδοξασαν
 ,,η ευχαριστησαν αλλ' εματαιωθησαν εν τοις διαλογισμοις αυ-
 ,,των, και εσκοτιδη η ασυμετος αυτων καρδια. Φασκοντες ειναι
 ,,σοφοι εμωσανθησαν.

Penfum hoc sic latine reddimus ductrice philologia graeca ver-
 borumque ipsorum connectione: manifestatur enim ira Dei cae-
 ,,litus propter magnum contemptum cultus diuini & peccata ho-
 ,,minum, qui veritatem sciunt, & tamen iniuste viuunt, nam po-
 ,,tentia Deum cognoscendi ipsis insita (innata) est, Deus enim
 ,,ipsis eam indidit. Attributa videlicet sua iam ab initio mundi ex
 ,,rebus creatis per modum ratiocinationis perspiciuntur; infinitae
 ,,scilicet eius tam proprietates quam essentia (attributa eius tam
 ,,ανεργητικα quam ανενεργητικα) vt sint inexcusabiles. Nam
 ,,habentes cognitionem Dei, ipsum tamen non enti supremo con-
 ,,sentaneo modo coluerunt, neque gratias egerunt ipsi, sed se ip-
 ,,sos fefellerunt per cogitationes suas vanas (stulte enim & ab-
 ,,surde de Deo cogitabant) & obtenebratum est cor ipsorum stupi-
 ,,dum; habentes se sapientes stulti facti sunt. Sedes probationis
 his verbis continetur: τα γαρ αρατα αυτε --- και δοξαται. Prae-
 cedentes versus ob particulam connectentem γαρ tractationi si-
 mul inseruimus & sequentibus multam lucem praebet. Adserit
 diuus apostolus Paullus αρατα Dei perspicui posse τοις ποιημασι
 νοεμενα, ratiocinando, concludendo ex qualitate rerum creatarum
 qualitatem creatoris. Nonnulli praesertim antiquiores huius
 loci commentatores, illum pro sede legitimae demonstrationis
 existentiae Dei habuerunt; sed proprie existentiam Dei demon-
 strare non adnitiur ο αγιογραφος. Ens quoddam supremum
 omnium rerum creatarum auctorem existere; illae haud negabant
 gentes, cum quibus in hoc penso proprie rem habet. Sed in modo
 rationeque enti huic supremo seruiendi vehemen-
 ter

ter errabant, & errorem suum malitiose defendebant. Confo-
ciabant enim Ioui suo plura adhuc entia seu Deos minores, qui-
bus licet non eandem vindicarent independentiam, somniabant
enim vnum Deum alterius esse effectum, solum Iouem nemi-
nis, eundem tamen fere cultum religiosum tribuebant. Erra-
bant igitur in idea, quam sibi de Deo fingeant stultam sane &
absurdam, & hanc falsam opinionem de pluralitate deitatis,
quae principium erat falsae & erroneae religionis, confutare al-
laborat diuus apostolus, & idololatrias plane esse inexcusabiles so-
lide & θεοπνευστος demonstrat. Ostendit satis abunde eos ex
contemplatione rerum creaturarum dignius saniusque de supre-
mi numinis attributis instructos esse potuisse, & quidem natura-
li modo, per solitarium facultatis ipsi insitae Deum cognoscen-
di vsu. Hanc interpretationem apostoli menti consentaneam
esse verba praecedentia & subsequenta euidenter docent. Prae-
dicit iram Dei caelitus propter multifarium contemptum cultus
diuini malitiamque hominum, qui veritatem agnoscunt (agno-
scere possunt) & tamen iniuste viuunt, manifestatum iri. *Ασε-
βεια & ἀδικία* non possunt, nisi spiritali sancto indignissimam
ταυτολογίαν imputaueris, per impietatem & iniustitiam, vt so-
lent, reddi. Quicumque enim iniustus impius est, quare ad
proprium vocum harum vim & vsu recurrendum est. Primus
vero vsus isque ethymologicus vocis *ἀσεβείας* est: contemptus
cultus diuini, seu difformitas a cultu Dei legitimo, quod vt ex
multis sacri codicis locis ita praecipue ex verlu 18. 19. epist. Iudae
euentissimè adparet. Quanam vero hae *ἀσεβεία & ἀδικία* sit
contextus docet; in eo enim, vt nos quidem arbitramur, cri-
men gentilium consistebat, quare ira Dei ipsis imminere prae-
dicatur, vt veritatem: *Deum illumque propter essentiam vni-
cum esse satis agnoscerent non vero Deo vnico consentaneo modo
cultum suum religiosum instituerent.* Haec est nostra huius loci
explicatio, quae doctorum virorum melioribus forsan interpre-
tationibus modesta cedit. Caeterum locum hunc paullinum
in sistema redegerunt L. B. a *Wolff* in theologia naturali Part. I.
cap. I. §. 24. S. V. *Ribouius*, Viri, ob maxima merita summe co-
lendi, in institut. theol. dogm. Sect. I. Cap. I. §. 167. seq.

C 3

§. XXIII.

2
31.
21.
30.
5.
6. 29.
7. 8.
18.
8. 27.
35
9. 7.
10.
11.
12.
13.

§. XXIII.

HOMO SATISFACERE POTEST FINI EIVS EXISTENTIAE.

Si ergo homo facultate gaudet cognoscitiua, siue potentia, Deum ex operibus vniuersi totius machinae cognoscendi (§. 21. & schol. fqq.) sequitur, hominem satisfacere posse fini per creationem intenso.

§. XXIV.

ET QUIDEM CONTEMPLANDO RES COEXISTENTES.

Si vero Deus eiusque perfectionum complexus ex operibus creationis cognosci potest & debet, (§. 12.) homini vero opera creationis non omnia cognita sunt, manifestum est, id fieri debere ex contemplatione & consideratione totientium, quot ipsi cognita atque perspecta sunt, seu de quibus claras saltem habet notiones.

§. XXV.

SENSIBVS PERCEPTAS.

Quum clarae rei notiones oriantur ex vsu sensuum (per logic.) & ideae clarae tamen desiderentur ad Deum ex operibus suis eliciendum; prono fluit alueo: opera creationis cognitionem hanc eatenus producere, quatenus ea sensibus suis attingere homo potest.

§. XXVI.

INSVNT OBIECTIS DEI COGNIT. PRODVCENDI GRADVS
APTITVDINIS.

Insunt obiectis sensibus perceptis gradus intrinsecae aptitudinis, & vnum altero magis idoneum est ad inseruiendum cognitioni Dei comparandae. Sic, vt rem exemplis illustremus, mirabilis oculorum structura multo vberiore materiam subministrat summam Dei sapientiam admirandi, quam vel truncus aut lapis; quamuis & hi non plane sint destituti attentionis & admirationis dignitate.

§. XXVII.

§. XXVII.

HOMO TELLVRIS VNICVM EST ENS RATIONALE.

Quemadmodum omnia entia a Deo creata in rationalia & irrationalia commode dispescuntur (§. 12. schol. 2.) sic etiam entia telluri adstricta in rationalia & irrationalia recte diuidi possunt, & homo in tellure solitarium est obiectum rationale, ex quo attributa Dei infinita elucescunt, & ille simul solitarium ens est, cui Deus inter creaturas terrestres manifestasse dici potest diuina & infinita sua attributa.

SCHOL.

Forſitan hic nobis praelium imminet cum illis, qui telluri noſtrae alia adhuc entia rationalia adſtricta eſſe fingunt. Empedocles, vnus ex placitis Pythagorae primus procul dubio fuit, qui portentofam hanc opinionem excogitauit. Tam ſapientem Deum ſomniant non decere aërem & oceanos, quanta ſpatioſa domicilia, abſque entibus rationalibus produxiſſe. Lepidæ hinc originem ſuam traxere narratiunculæ fabulæque de viſis in ære ſpiritibus, venatoribus & cuiuſcunq; generis ſpectris, de extractis ex marium abyſſis ſemi-hominibus-piſcibusque, quæ cuncta quaſillariæ ac mulierculæ filiabus ſuis religioſe ſanctæque tradiderunt, quæque in ſcholis netoriis cum vniuerſali omnium applauſu auſcultata ſunt. Quid? quod dari eruditos fatendum eſt, quibus ſententia de pluralitate entium rationalium ad tellurem noſtram pertinentium, non plane diſplicere videtur, quamquam ab eiſmodi fabuloſis apparitionibus longiſſime abhorreant. Cum hiſ iam in arenam deſcendere neque locus neque propoſitum permitteret; hoc adnotaſſe ſufficiet, ea, quia nobis non nota ac perſpecta ſunt, quod tamen neceſſum eſſet (§. 24. 25.) non adnumerari poſſe obiectis, ex quibus diuina attributa ab homine cognoſci & ſic finis creationis mundi in homine obtineri poſſit.

§. XXVIII.

4.
2
31.
21.
30.
5.
6. 29.
7. 8.
18.
8. 27.
35.
9. 7.
10.
11.
12.
13.

§. XXVIII.

EX SUA QUALITATE QUALITATEM CREATORIS SUI ELICIAT.

Quando igitur homo ratiocinando Deum eiusque perfectiones cognoscere cupit, praesertim ad se ipsum, obiectum illud totius telluris dignissimum, attendat (§. 26.) se examinet & ex sua qualitate & conditione qualitatem & praestantiam creatoris sui concludendo eliciat.

SCHOL.

Est in prouerbio: manus laudant artificem. Fingas vero artificem plura composuisse artificia; nonne aequum vel maxime est, ut id, quod omnia alia manuum suarum opera antecellit, dignissimum censeatur, ex quo de scientia eius in arte sua iudicium feramus? Si horologiorum confector plura horologia composuit diuerso valore & praestantia, iniuria esset fereque malitia scientiam, qua in hac arte callet, ex horologio quodam minoris praestantiae diiudicandi. Eodem iure sapientissimi totius mundi opificis, non ex vno solum opificio sed ex omnibus in complexu sumtis, aut quum id ob limitatam spirituum finitorum de rebus creatis notitiam fieri nequit, ex omnium optimo opificio diiudicentur & celebrentur summae perfectiones.

§. XXIX.

CONSIDERANDO QUALITATEM CORPORIS ET ANIMAE.

Hominem ex duabus partibus essentialibus anima scilicet rationali & corpore organico constare nulli ignotum est. Si ergo se ipsum homo examinare studet, tam ad animam eius rationalem, quam corpus organicum attendat necesse est; quibus duabus partibus essentialibus mente perpenſa consideratis, sole meridiano clarius apparebit: hominem, qualis iam est, vel non esse satis idoneum ad finem existētiaē suae satisfaciendum, quod tamen esse deberet (per §. 22.) vel ex manibus creatoris sui praestantioſiorem ac perfectioſiorem egressum esse, quod deinceps demonstratum ibimus.

SCHOL.

SCHOL.

Ne velim offendat lectores, quod in materiam hic delabimur, quae ad rem nostram facere proprie non videtur. Sunt nimirum, quibus non sufficit, hominem ex duabus tantum partibus compositum esse essentialibus, anima & corpore. Fingunt sibi tres partes essentielles, quarum complexum hominem constitutere somniant. Caput huius sententiae sine dubio Plato fuit, cuius vestigia Theophrastus Paracellus, omnes fere Fanatici & inter hos praecipue Poiretus sequuti sunt. Ex Aristotelis scriptis non confici potest, eum opinionem hanc fouisse; quamquam inter *Φυχὴν* & *ψῆν* differentiam esse docuerit. Ipse diuus Lutherus noster ex laudabili feruore verba scripturae secundum sensum litteralem & primum vertendi, huius sententiae defensor fuisse a quibusdam fertur. Colligunt id ex Tom. I. Ienens. pag. 429. seq. vbi sic: "*Die Schrift theilet den Menschen in drei Theile ein.*" Sed quamquam negari haud possit; virum immortaliter de ecclesia Dei demeritum de tribus partibus hominis hic disputare; ex eo tamen non sequitur, eum tres partes essentielles aut substantias homini tribuere. Distinguit inter *πνευμα* & *Φυχην* non quoad essentiam, sed quoad affectiones & effectus. Sed niti suam sententiam tam rei ipsius natura, quam manifestis sacrae scripturae locis promachi falsae huius hypothesis clamitant. Mittamus friuolas eorum disputationes, quatenus ex natura animae thesin suam stabilire audent, ne in bellum odiosum & a scopo nostro nimis remotum incurramus. Quod vero ad diuini oraculi testimonia, vbi ex multis locis praecipue illum ex priori epist. ad Thessal. V. 23. allegant, attinet, operae pretium esse ducimus, huius loci, cui aedificium suum praecipue superstruunt, qualemcunque nostram exegesis, saluis aliorum explicationibus, breuiter exponere, verba haec sunt: "*Αυτος δε ο Θεος της ειρηνης αγιασαι υμας ολοτελεισ και ολοκληρον υμων το πνευμα και η ψυχη και το σωμα αμεμπτως εντη παρρησια τε κυριε ημων Ιησθ Χρισθ τηρηθει.*" Ex contextu facili negotio erui potest, diuum apostolum Paullum consolari Thessalonicenses de multis calamitatibus & persecutionibus, quibus affecti misere erant. Dubitasse scilicet videntur multi in

D ecclesia

4.
2.
31.
21.
30.
5.
6. 29.
7. 28.
18.
8. 27.
35.
9. 7.
10.
11.
12.
13.

ecclesia Theſſalonicenſi de certitudine reſurrectionis mortuorum
 praecipue corporum, quod ex priori & poſteriori epiſtola huc &
 illuc ſatis elucet. Vt igitur iſtis perſuaderet non ſolas animas
 eorum, quod tum Gnoſtici & alii arbitrabantur, ſed etiam ea-
 dem corpora, quae tam duram & aduerſam fortunam paſſa e-
 rant, reſurrectura eſſe: votum hoc epiſtolae ſuae ſubnectit. Quae-
 ritur ſtatim quid apoſtolus velit per expreſſionem *ολοτελεις*, num
 etiam ſanctificatio exiſtere poteſt, quae non eſt *ολοτελης*? qua-
 re adiectiuum aduerbii *ολοτελως*, more Graecorum, vices ſuſtine-
 re videtur & tunc ſenſus hic oriretur: Deus *penitus* vos ſancti-
 ficet. Maximam vero difficultatem mouet vox *πνευμα* cum prae-
 dicato ſuo *ολοκληρον*, quae quaſi contra diſtinguitur *τη Φυχη*.
 Vox *πνευμα* ſolo in nouo teſtamento ſignificatus habet XXIV.
 Pluribus adhuc gaudet apud LXX. interpretes ſcriptoresque pro-
 fanos. Inter illos vero, qui in ſacra ſcriptura reprehenduntur,
 nullus eſt quocum concordaret praedicatum *ολοκληρον*. Haec e-
 nim vox, quemadmodum compoſita eſt ex *ολος* & *κληρον* vi
 compoſitionis ſignificat tota ſorte conſtans, aut totum. Quod ſi
 igitur *πνευμα* per ſpiritum darem, ſenſus enaſceretur plane *ανοι-
 τος*; ſpiritus enim, ens ſimplex, omnis diuiſionis expers eſt,
 illique nullo competit modo praedicatum *ολοκληρον*. Nihil dixiſ-
 ſe iuuat, eſſe hebraiſmum, ſi duae voces, *πνευμα* & *Φυχη*, in
 ſacra ſcriptura coniunctae inueniuntur. Conſitendum quidem
 eſt, hebraiſmum hunc aſſiduo ſacrae ſcripturae lectori, quauis
 fere pagina, tam in nouo quam veteri teſtamento occurrere, ſed
 quaenam huius hebraiſmi cauſa & ratio ſit, haec eſt quaefitio,
 haec res agitur. Nobis ergo vox *πνευμα* totam hominis ſub-
 ſtantiam, vel potius complexum ſubſtantiae animae & ſubſtan-
 tiae corporis denotare hic videtur & ſic phraſis *πνευμα ολοκλη-
 ρον* reddenda eſſet per totam hominis eſſentiam ſeu ſubſtantiam.
 Particula *καθ* bis repetita accuratius vertitur per tam- quam, quod
 noui teſtamenti ſcriptoribus aequae ac profanis familiare val-
 de eſt, & tunc totus verſus ſic audiret: ipſe vero
 „Deus pacis (vox *ειρηνη* loco *εἰς* quaecumque bona ſignificat)
 „ſanctificet vos penitus, & tota veſtra ſubſtantia, tam anima quam
 „corpus, inculpate conſeruentur, vsque dum venerit dominus no-
 ſter

ster Iesus Christus. Caeterum de illis, qui de hoc problema-
te philosophico-theologico ex instituto egerunt vid. S. V. Wal-
chius in Lex. philos. qui plurimas opiniones, etiam recentissi-
mas in compendium redegit sub nomine *Mensch* p. 1756. De
discrimine inter spiritum & animam an existat aut non? legi
praesertim meretur Henry Dodwell in libro sub rubro: *that*
the Soul is a principle naturally mortal London 1706. vbi de
distinctione inter animam & spiritum prolixè disserit.

§. XXX.

ANIMA HVM. QVASNAM HABEAT FACVLTTATES?

Vna pars hominis essentialis anima eius est ratio-
nalis (§. 19.) per quam ens intelligimus quod sibi-
met ipsi conscium est. Attributa eius sunt: facultas
fentiendi, imaginandi, somniandi, fingendi, attenden-
di, reflectendi, memoria, intellectus, facultas iudican-
di, ratio, facultas appetendi & auerfandi, facultas af-
fectus habendi, voluntas, libertas, & forsàn adhuc plura.

§. XXXI.

ANIMAE HVMANAE FACVLTTATES SVNT LIMITATAE ET
CORRVPTAE.

Quod si animae has facultates accuratiori mentis
disquisitioni subiicimus, facili negotio animaduertimus,
harum nullam quidem homini, sanae mentis compoti, de-
esse posse, at multas tamen, nisi omnes, valde esse limitatas
& insufficientes ac procul dubio plures eiusmodi animae
affectiones compossibiles esse simul reprehendimus. Sic,
vt exemplum demus, cognitio humana limitibus valde
circumscrip̃ta est, & augeri ac crescere multum posset.
Fallit memoria, & voluntas deprauata adeo est, vt, ca-
nente Ouidio, meliora videamus & deteriora sequamur,
& vt breues simus, anima hominis ens est, quod in
suis realitatibus augeri & per consequens perfectius
esse potest.

4.
2
31.
21.
30.
5.
6. 29.
7. 8.
18.
8. 27.
35
9. 7.
10.
11.
12.
13.

SCHOL.

Sed omnia praeter Deum entia limitata esse & hinc quoque hominem limitibus circumscriptum esse debere forsan exceperis. Sed probe obseruandum est, hominem, posse meliorem & praestantiorum, salua entis creati limitatione, cogitari, id est, tantum esse discrimen inter Deum & hominem, vt posterior multo praestantior esse possit, salua Dei praerogatiua, & praeterea maxime probabile est, Deum eatenus creasse hominem praecelsum, quatenus id modo possibile fuerat.

§. XXXII.

CORPVS HVMAN. EST LIMITATVM ET IMPERFECTVM.

Altera hominis pars essentialis corpus eius est organicum, quod etiam valde limitatum esse quauis hora satis experimur. Sub innumeris gemiscit calamitatibus & miseriis, quin immo subitanam dissolutionem partium suarum tunc iam experitur, quum vix esse incepit. Quum vero etiam ab his calamitatibus immune cogitari possit, consequenter etiam perfectius esse potest.

§. XXXIII.

HOMO VNQVAM PERFECTIOR FVIT.

Ex praemissis his haecenus demonstratis, hanc formamus conclusionem: si scopus creationis telluris manifestatio gloriae diuinae est (§. 14.) & opifex aut quicumque artificii confector ex opificiis suis, & quidem ex omnium optimo vt diiudicetur iustum aequumque est (§. 28.) si porro in tota, quam late patet, tellure, homo omnium praestantissimum ens est creatum (§. 27.) simulque solitarium, quod cognitionis Dei capax, (§. 14. 28.) hominis vero conditio, quoad animam & corpus, quae scilicet duae sunt hominis partes essentialis, misera & deprauata est, (§. 31. 32.) sequitur, hominem considerando semet ipsum seu conditionem & qualitatem

tem suam non satis dignam Dei eiusque perfectionum adipisci posse ideam siue cognitionem. Quia vero digna cognitio Dei finis creationis mundi est (§. 12. Schol. 2.) & Deus pro summa sua sapientia ad finem hunc impetrandum medium elegerit satis sufficiens, necesse est, manifesta haec oriatur veritas: hominem non potuisse talem, qualis iam est eius conditio, ex manibus summi creatoris egredi; sed illum necessario modo primitus multo perfectiorem seu ad finem suum accommodatiorem esse debuisse.

§. XXXIV.

ET IN STATU INTEGRITATIS VIXIT.

Quod si vero homo ex manibus creatoris sui cum egressus est, multo perfectior fuit, id est vires sufficientes fini satisfaciendi habuit, ac proh dolor! iam est, (§. 31.) necessaria consequentia tempus concipiendum est, quo homo aptior fuit ad finem, ob quem existentia donatus est, implendum. Illud nunc tempus liceat nobis appellare *tempus integritatis hominis*; & quum status sit determinatio rerum, quae cum ente tamquam coëxistentes cogitantur: (per ius nat.) oppido patet, tempus illud, quo nimirum homo integritate hac gauisus est, recte apteque appellari posse, statum hominis integritatis vel primae perfectionis. Ergo vmquam existit status integritatis.

§. XXXV.

IAM VERO NON AMPLIUS.

Quum ergo tempus vmquam cogitari debeat, quo vnus vel plures homines, quod rationes lumen determinare prorsus nequit, aptitudine maiori praediti fuerunt fini existentiae suae satisfaciendi (§. 32.) & homines in illo temporis spatio degentes in statu integritatis vixisse dicantur. (§. 34.) Illud vero tempus amplius

D 3 non

2
31.
21.
30.
5.
6. 29.
7. 8.
18.
8. 27. 35
9. 7.
10.
11.
12.
13.

non existat; saluis adhuc (§§. 19. & 32.), consequens est, vt haec determinatio rerum cum homine iam non coëxistat, seu quod idem est, vt homo in statu integritatis non amplius versetur. Ergo iam non existit amplius status integritatis.

§. XXXVI.

DE COMMODIS EX PERTRACTATA HAC DOCTRINA REDYNDANTIBVS.

Sed fortassis, concessa etiam tota nostra hypothesi, difficilior multum euitatu illorum erit castigatio, quorum familiares & quotidianae nimis quaerelae, de caecitate & temporum nostrorum corruptione, vbi tot tractatiuncularum agmina orbi litterario iniunguntur, quibus vel nullus plane in scientiarum incrementa influxus est, vel quae tamen leuiter tantum illas attingunt, etiam nostrae tractationis causa audientur. Horum hominum, qui saepius tamen eodem morbo laborant, taxationi vt subterfugiamus, operae pretium esse videtur pauca saltem pronunciaffe commoda, quae ex hypothesi hac emanant.

§. XXXVII.

COMMODVM I.

Nulla re magis indigemus ad debellandum & obtrudendum religionis nostrae sanctae aduersariis quam certo quodam cognoscendi principio. Hoc nobis nunc subministrat sacra scriptura, diuinum nostrum oraculum. At enim vero ab antiscripturariis, doctisque diuini huius codicis aduersariis numquam impetrabimus, vt nobis eius diuinitatem sine vlla prorsus demonstratione largiantur; pertinaciter vrgebunt & contentiose nos exostulabunt, vt illis necessitatem alicuius reuelationis scientifice certam reddamus. Qua-
li

li vero id modo fieri possit absque demonstrato antea lapsu protoplastorum res est perspectu difficillima.

SCHOL.

Tantum abest vt negemus, sacrae scripturae aduersarios nullo alio modo quam supra allegato conuinci & debellari posse, vt certo potius credamus e re magis esse consultiusque, ad experiendum internum spiritus sancti testimonium illos alliciendo, vt & sine praeconceptis opinionibus ad diuina & plane singularia diuini huius libri criteria, vt ad praedictiones futurorum contingentium illorumque adaequata complimenta, aequo animo attendant. Ne vero anti-scripturarii, qui eiusmodi remediis curari nolunt, falso sibi persuadeant se victoriae palmas iam deportasse, obstinate reuelationis necessitatem negantes, erudiendi & conuincendi prius sunt de reuelationis necessitate, quod mediante nostra argumentatione qualitercunque, quod tamen praefiscine dixerimus, fieri posse arbitramur.

§. XXXIIX.

COMMODOVM. II.

Alterum certe non spernendum doctrinae huius commodum est, quod ad destruenda multorum tam *αθεων* quam *πανθεων* systemata multum iuuet. Ne nimis prolixi simus, vnum allegasse sufficiet, qui tamen quoad impudentiam & ignorantiam omnium instar est, famosum scilicet Io. Christ. Edelmannum, cuius recoctum & portentosum religionis systema, si eiusmodi nugas systema appellare fas est, vnico eo arenoso sane fundamento nititur, vt hominem in eodem adhuc statu perfectionis esse, in quo primitus a Deo creatus est, absurdissime, pro more suo, proclamet; vt aperte illud professus est *in seinem Glaubens-Bekenntnisse* pag. 239. his verbis: *keine Creatur kann mehr oder weniger haben, als sie von dem Schoepffer bekommen. Selbst der Teufel könte, wen einer waere, keine andere Beschaffenheit an sich haben, als die er vom Schoepffer bekommen &* pag. 245. *Die Religion kann nicht leiden, dass wir unsere vom Schoepffer anerschaffene Güte behalten dürfen,* quod etiam rectissime adnotauit, & vnum ex articulis fidei Edelmannianae

4.
2.
31.
21.
30.
5.
6. 29.
7. 28.
18.
8. 27.
35.
9. 7.
10.
11.
12.
13.

nianae fundamentalibus esse ostendit S. V. *Ioh. Heiny. Pratzje* "in *seinen histor. Nachrichten von Ioh. Christ. Edelmanns Leben, Schriften, und Lehrbegriff Hamb.* 1753. pag. 78. Quod si vero statum integritatis & lapsum protoplastorum ex rationis sanae principiis erueris, non habebit amplius venenifera tela, quae contra necessitatem reuelationis explodat, & sic ex hoc iam vnico fundamento argumentum tractationis nostrae satis superque iustificari possit.

§. XXXIX.

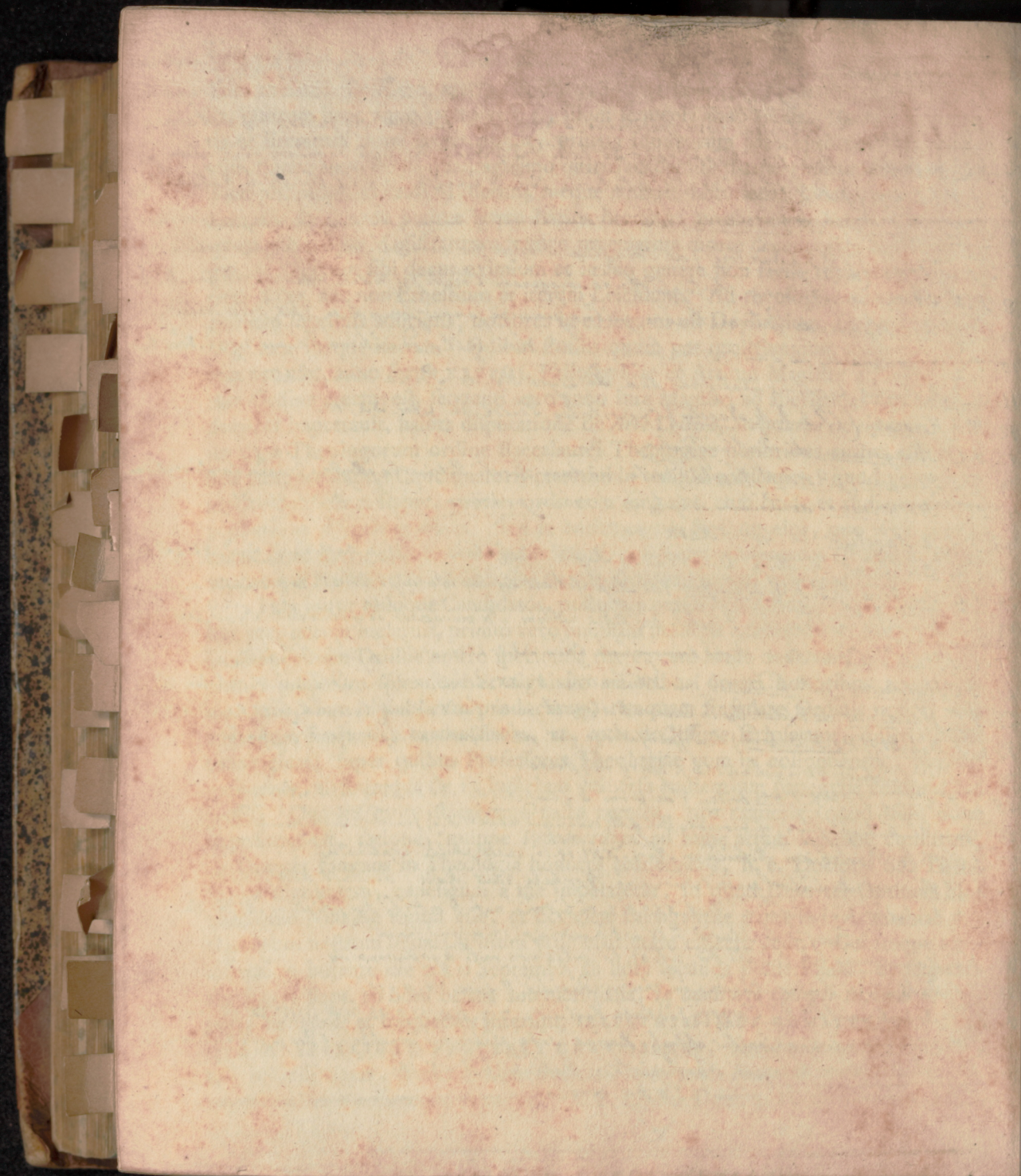
OBIECTIO QVAEDAM GENERALIS SOLVITVR.

Quamquam qualicumque huic opusculo multas obiectiones opponi posse satis simus superque persuasi; illarum tamen, quum multae iam nobis sint praeuisae, recensionis & refutationi, ne lectori taedium moueamus, non immorari placet; vni harum tantum eique generaliiori obuiam iuisse sufficit. Eset fortassis *Φιλοσοφικη* & de abusu rationis lamentantis: hypothesein scilicet nostram, aliquid ab auctoritate & praerogatiua sacrae scripturae detrahere, quippe quae haecenus vnice ex S. S. fonte hausta fuisset. Verum enim vero, obiectionem hanc sponte corruere facile apparebit. Tantum enim abest, vt auctoritatem sacrae scripturae doctrina haec, ex rationis sanae principiis demonstrata, illo modo violet, vt valde potius illam confirmet multumque iuuuet, vt ad legenda eius contenta aduersariorum animi alliciantur. Demonstrata enim ex lumine rationis status integritatis existentia, & corroborante ac illustrante id adhuc lucidius sacra scriptura, fieri non potest, quin desiderium aduersariis moueatur eum euoluendi librum, qui graues adeo & ponderosae res enarrat, si etiam ea tantum ratione ad id extimularentur, vt suas cum scripturae sacrae argumentationes comparent atque examinent, an illa, quae dictamen rationis tradit, cum illis, quae sacrae paginae docent amice concordent. Et profecto tam summa attentione quam admiratione digna res est, quod diuinus hic liber, qui pro reuelatione a tot hominibus habetur, a veritate exoriatur, quae adeo accurate rationis lumini respondet, quaeque internam quasi secum fert potentiam & efficaciam animos lectorum ad vltiora codicis huius contenta legendum irritandi. Et num finis auctoritasque sacrae scripturae eo absoluitur, vt nos de existentia status integritatis edoceat, annon potius pro scopo habet, vt nos de via mediisque, quibus amissam hanc perfectionem per redemptorem, vere Deum & vere hominem, recuperare possimus, instruat atque erudiat; quare haec quidem obiectio hypothesein nostram nullo modo ferit.

Prius vero quam manus de tabula retrahimus lectores beneuoli compellendi adhuc sunt & amiceissime rogandi, vt qualem cunque nostram tractationem, si forsan ipsos offenderit, pro mera habere hypothesei & neglectam passim in demonstrationibus rigorositatem & methodum, calamo auctoris ob aetatem minus subacto adscribere humanissime dignentur. Nullas enim sibi manus eruditi cuiusdam adiutrices expetiit, sed satis digniusque esse censuit, malle se a viris doctis cordatisque, vbiunque id meretur, taxari, quam furtiuus aut aliorum superbire coloribus.

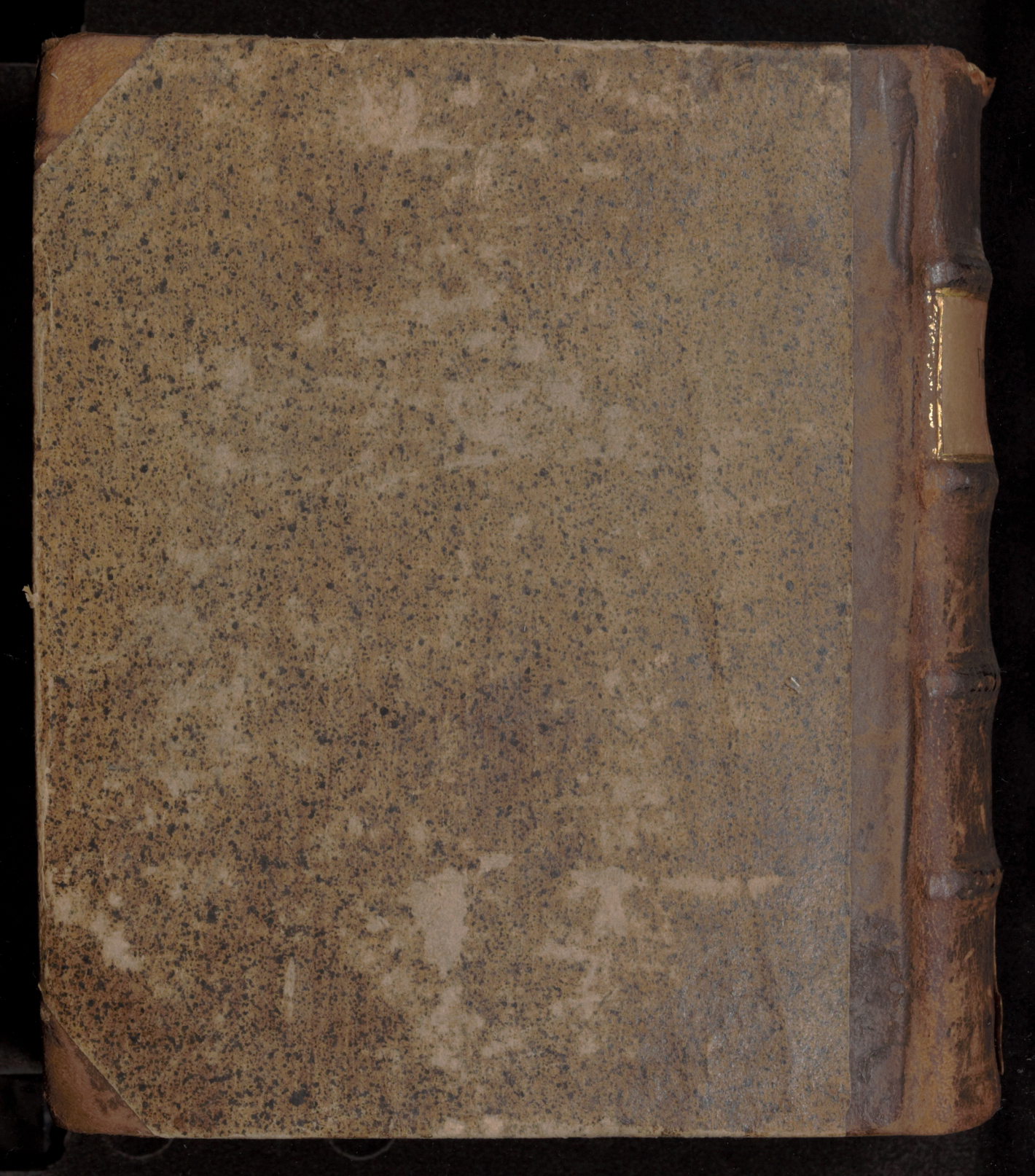

) 25 (

Theologiae Dogmaticae methodo scienti-
 e Loc. V. §. 609. Sch. 3. praesentem no-
 per concursum Dei specialem ad actum
 actionis explicatum cupit, et concur-
 dicit, per quem *omnia*, quae in actione
 nantur; consequenter vterque Concita-
 cationis ad agendum oblationem *eo sine*
 nejus agat, et determinationem actionis
 ne vterque est in errore, quia docente
 phia, ad actiones malas non concurrit
 ursu vniuersali s. generali.

§. XXXII.

item concitationis vel positivae concef-
 si, permissionem Diuinam hoc loco in-
 no dicendum foret, si, quaestionem hic
 npossibile. Enimvero hoc impossibile
 onstruimus; adeoque nunc disjunctiua
 per quaestionem est explicandus locus,
 rmissione *וְאִם* est exponendum. E-
 significatus nondum praesto sunt exce-
 exempla (§. V.). Ergo, quod per quae-
 vari debeat, videtur consequi.

§. XXXIII.

autem praeoptem hanc explicationem,
 best, vt alteri, quae de permissione expli-
 parte sit contraria, vt potius permissio
 supponatur, cum, quod sine permissione
 ta Dei miraculosa impeditioe nullate-
 nus

33.

34.

35.

